

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบัน : กรณีศึกษา
พุทธศาสนิกชน ตำบลโคกกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ตามหลักการวิจัยได้เสนอการ
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. วิธีการดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาศรัทธาต่อบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบันของ
พุทธศาสนิกชน ตำบลโคกกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีความมุ่งหมายของการวิจัย
ดังนี้

1. เพื่อศึกษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ ในปัจจุบัน ตำบล
โคกกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ในปัจจุบัน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ใน
ตำบลโคกกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร หมายถึง ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขต 12 หมู่บ้าน ของตำบล
โคกกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 7,438 ราย นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหมด

1.2 กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง ดึงแทนจากกลุ่มประชากรที่ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง
(Purposive Sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1.2.1 กลุ่มข้าราชการในเขตตำบลโคกกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน
10 คน จากทั้งหมด 34 คน

1.2.2 กลุ่มผู้นำชุมชน ในเขตตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
จำนวน 12 จากทั้งหมด 12 คน

1.2.3 กลุ่มสมาชิกสภาตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 10
คน จากทั้งหมด 24 คน

1.2.4 ตัวแทนกลุ่มประชาชน 24 คน จาก 12 หมู่บ้านๆละ 2 คน ในเขตตำบลโคกล่าม
อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บ
รวบรวมข้อมูล ทั้งวิธีการเก็บเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ใช้แบบสำรวจตาม
แบบสอบถาม ซึ่งแบบสำรวจแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ ของ กลุ่มผู้ตอบแบบสำรวจ เป็นชนิด
แบบเลือกคำตอบที่กำหนดให้ และให้ทำเครื่องหมาย (✓) ในช่องว่าง ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ
การศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพของกลุ่ม

ตอนที่ 2 เป็นลักษณะแบบสำรวจปลายปิด (Closed Form Questionnaire) เพื่อประเมิน
ระดับความศรัทธา ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม คำถามนี้ จะครอบคลุม ไปทุกๆบทบาทของ
พระสงฆ์ที่วิจัย ทั้ง 5 บทบาท คือ การปกครองคณะสงฆ์ การปกครองของเจ้าอาวาส การศึกษาของ
พระสงฆ์ การเผยแผ่ของพระสงฆ์ จริยวัตรของพระสงฆ์ตามเกณฑ์ประเมินแบบมาตรฐาน (Rating
Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบคำถามปลายเปิด เพื่อเจาะลึก (Open ended form)
ให้ผู้ตอบ เขียนแสดงความคิดเห็นลงในกระดาษคำถาม ตามหัวข้อที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามไว้

3. วิธีการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจาก เอกสาร ตำรา บทความ และรายงานการวิจัย เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ
แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เกี่ยวกับ ความศรัทธา ความเชื่อมั่น ความเลื่อมใส ความพึงพอใจ ความ
คาดหวัง ตลอดทั้งบทบาทของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างแบบสำรวจ ภายใต้การแนะนำ
คณะกรรมการที่ปรึกษา โดยใช้เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

3. นำแบบสำรวจ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบ เพื่อหาความสอดคล้อง โดยหาค่า IOC (Index of objective Congruence) มีความเชื่อมั่น 0.8055

4. หลังจากนั้นจึงนำแบบสำรวจมาปรับปรุงถ้อยคำ เนื้อหา ให้ได้แบบสำรวจสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. จากนั้นนำแบบสำรวจให้คณะกรรมการที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

6. นำแบบสำรวจมาปรับปรุงแก้ไข

7. นำแบบสำรวจไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}), ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และร้อยละ (Percentage)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสำรวจตามแบบสอบถามปลายปิด ทั้งตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ส่วนตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าร้อยละ จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows และนำเสนอผลการวิจัยค้นคว้าเป็นแบบพรรณนา วิเคราะห์ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของ กลุ่มตัวอย่าง
2. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความศรัทธาต่อบทบาทพระสงฆ์ในด้านต่างๆ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}), ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และร้อยละ (Percentage)
3. ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง (In-depth Interview)
4. เปรียบเทียบระดับความศรัทธา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษาความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบัน : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนตำบลโคกกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ข้อมูลตามสภาพของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 แบ่งตามกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีน้อยกว่าทุกกลุ่ม

1.2 แบ่งตามเพศ พบว่า เพศ ชาย มากกว่าเพศหญิง

1.3 แบ่งตามอายุ พบว่า อายุเฉลี่ย 41-50 มากที่สุด

1.4 แบ่งตามวุฒิการศึกษา พบว่า ระดับประถมศึกษา มากที่สุด

1.5 แบ่งตามอาชีพ พบว่า ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด

1.6 แบ่งตามกลุ่มรายได้ พบว่ารายได้ต่ำกว่า 5,000 มากที่สุด

2. ข้อมูลความศรัทธาต่อบทบาทพระสงฆ์ จากแบบสำรวจ

ปัจจัย ที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของความศรัทธาประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่ บทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์ บทบาทของเจ้าอาวาส บทบาทด้านการศึกษาของพระสงฆ์ บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ และบทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พบว่า

2.1 บทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบไปด้วย 4 หัวข้อการประเมิน ได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยรวมในปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์โดยรวมในอดีต การปกครองคณะสงฆ์แบบยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ และการปกครองคณะสงฆ์แบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม พบว่า

การปกครองคณะสงฆ์โดยรวม กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม ข้อคำถามที่ 2 คือการปกครองคณะสงฆ์โดยรวมในอดีต มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และข้อคำถามที่ 3 คือการปกครองคณะสงฆ์แบบยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม

2.2 บทบาทเจ้าอาวาส ประกอบไปด้วย 9 หัวข้อการประเมิน ได้แก่ ศรัทธาการปฏิบัติที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยของเจ้าอาวาส เคารพตามกฎระเบียบมหาเถรสมาคม บริหารจัดการวัดให้สะอาดร่มรื่น บริหารจัดการวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม เป็นสำนักสอนธรรมแก่ภิกษุสามเณร อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาบำเพ็ญกุศลภายในวัด เป็นสถานพยาบาล เจ้าอาวาสที่ประกอบพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล เจ้าอาวาสที่มีวัดอุ้มงคลให้เช่าและบริการ พบว่า

บทบาทเจ้าอาวาส โดยรวม กลุ่มตัวแทนประชาชน มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม ข้อคำถามที่ 3 คือศรัทธาเจ้าอาวาสที่บริหารจัดการให้สะอาดร่มรื่น มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกข้อ และข้อคำถามที่ 7 คือ ศรัทธาเจ้าอาวาสที่มีวัดอุ้มงคลให้เช่าและบริการ มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกข้อ

2.3 บทบาทด้านการศึกษาของพระสงฆ์ ประกอบไปด้วย 11 หัวข้อการประเมิน ได้แก่ ศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ การศึกษาของพระสงฆ์ทำให้เจริญทั้งด้านจริยวัตรและจิตใจ การศึกษาของพระสงฆ์ทำให้รู้จักพัฒนาตนเองและสังคม การศึกษาของพระสงฆ์ทำให้เป็นผู้มีคุณธรรม ศรัทธาพระสงฆ์ที่ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างเดียว ศรัทธาพระสงฆ์ที่ศึกษาฝ่ายโลกอย่างเดียว พระสงฆ์ที่ศึกษาเป็นผู้นำที่ดี พระสงฆ์ที่ศึกษาแล้วมีความรู้ ศรัทธาพระสงฆ์ที่ศึกษาด้าน

พัฒนาศาสนสมบัติ ศรัทธาพระสงฆ์ที่ศึกษาด้านพัฒนาตนเอง ศรัทธาพระสงฆ์ที่ศึกษาด้านพัฒนาสังคม พบว่า

บทบาทด้านการศึกษาของพระสงฆ์โดยรวม กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม ข้อคำถามที่ 2 คือ ศรัทธาต่อการศึกษาของพระสงฆ์เพราะทำให้เจริญทั้งด้านจริยวัตรและจิตใจ มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกข้อ และข้อคำถามที่ 6 คือศรัทธาพระสงฆ์ที่ศึกษาฝ่ายโลกอย่างเดียว มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกข้อ

2.4 บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ ประกอบไปด้วย 14 หัวข้อการประเมิน ได้แก่ศรัทธาพระสงฆ์ที่เผยแผ่แบบทำให้ดูอยู่ให้เห็น พระสงฆ์ที่เทศนาสั่งสอนให้คนเกิดปัญญาที่ถูกต้อง พระเผยแผ่ที่ชี้เหตุชี้ผลได้อย่างลึกซึ้ง พระเผยแผ่แบบเที่ยวจาริกประกาศธรรมตามสถานที่ต่างๆ เผยแผ่แบบถือธุดงค์วัตร เผยแผ่แบบเปิดเวทีอภิปรายธรรมเป็นคณะ เผยแผ่แบบแสดงธรรมเทศนาแบบ ปุจฉา-วิสัชนา เผยแผ่แบบเทศนาธรรมมาสน์เดี่ยว แสดงธรรมแบบทันยุคทันสมัย พระเผยแผ่ที่มีความเรียบง่าย เทศนาแบบสนุกเพลิดเพลิน เผยแผ่แบบเทศนาทำนองสรภัญญะ พระเผยแผ่ที่มีบุคลิกน่าเชื่อถือ พระเผยแผ่ที่มีหน้าตาดี พบว่า

บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์โดยรวม กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มสมาชิกสภาตำบล มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม ข้อคำถามที่ 2 คือศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่เทศนาสั่งสอนให้คนเกิดปัญญาที่ถูกต้อง มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกข้อ และข้อคำถามที่ 14 คือศรัทธาพระสงฆ์ที่มีหน้าตาดี มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกข้อ

2.5 บทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ ประกอบไปด้วย 10 หัวข้อประเมิน ได้แก่ ศรัทธาพระสงฆ์ที่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พระสงฆ์ที่มีเครื่องมือสื่อสารทันสมัย พระสงฆ์ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับประชาชน พระสงฆ์ที่ตรงไม่อ้อมค้อม พระสงฆ์ที่ปฏิบัติยึดหยุ่นตามสถานการณ์ พระสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย พระสงฆ์ที่ทำน้ามนต์ได้ขลัง พระสงฆ์ที่ปฏิบัติตนห่างจากประชาชน พระสงฆ์ที่มีเวทมนต์ และพระสงฆ์ที่เป็นหมอดูผูกดวงชะตาได้ ระดับความศรัทธา พบว่า

บทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ โดยรวม กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และ กลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม ข้อคำถามที่ 6 คือ ศรัทธาพระสงฆ์ที่ปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกข้อ และข้อคำถามที่ 4 คือศรัทธาพระสงฆ์ที่เป็นหมอดูผูกดวงชะตาได้มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกข้อ

2.6 ความศรัทธาต่อบทบาทพระสงฆ์โดยรวมทั้ง 5 ด้าน พบว่า บทบาทด้านการศึกษาของพระสงฆ์มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกด้าน และบทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกด้าน

3. ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

การแสดงความคิดเห็นและตอบแบบสำรวจ จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม เรื่องบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ กลุ่มข้าราชการครูอภิปรายแสดงความคิดเห็นเรื่องบทบาทการปกครองของคณะสงฆ์มีความสอดคล้องกับกลุ่มตัวแทนประชาชน ว่า การปกครองคณะสงฆ์โดยรวมในปัจจุบัน อยู่ในเกณฑ์ดี เพราะการปกครองสงฆ์มีมาตรการที่เข้มแข็งขึ้น ถ้าพึงให้พระสงฆ์อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยอย่างเดียว คงจะควบคุมได้ลำบากเพราะพระสงฆ์ (จำนวนหนึ่ง) ก็คือปุถุชนคนธรรมดาเข้ามาบวชด้วยการหนีปัญหาทางฝ่ายโลก การกระทำผิดในพระธรรมวินัยจึงมีค่อนข้างสูง ดังนั้นกฎระเบียบทางมหาเถรสมาคมได้กำหนดขึ้นจึงเป็นกรอบการปกครองมีเข้มงวดขึ้นอีกขั้นหนึ่ง ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีความเห็นค่อนข้างตรงกันคือ ระบบการปกครองของพระสงฆ์สมควรที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง เพราะพิธีกรรมหรือการต่างๆของพระสงฆ์ จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน จึงจะสำเร็จ ดังนั้น การที่ประชาชนจะร่วมรู้เห็นร่วมแก้ปัญหาในเรื่องต่างๆของพระสงฆ์จึงเป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่ง

การแสดงความคิดเห็นเรื่องบทบาทเจ้าอาวาส กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า เจ้าอาวาสควรปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน ไม่ควรสนับสนุนการทำพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล จะทำ การอะไรที่เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์สมควรบอกกล่าวให้ประชาชนได้รับรู้ บางครั้งเจ้าอาวาสทำไปโดยพลการอาจทำให้เกิดระเบียบกฎเกณฑ์ของบ้านเมือง เจ้าอาวาสจึงสมควรบอกกล่าวแก่ประชาชนเพื่อเป็นการป้องกันความผิดพลาดอันจะก่อให้เกิดความเสียหาย และกล่าวถึงเรื่องการสร้างถาวรวัตถุว่ามีประโยชน์อีกอย่างหนึ่งซึ่งจะเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ส่วนการสร้างคน เป็นสิ่งจำเป็น ถ้าคนไม่ได้รับการอบรม ไม่มีความความรู้ ก็ไม่อาจดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ได้ดี

การแสดงความคิดเห็นเรื่องการศึกษาของพระสงฆ์ กลุ่มข้าราชการครูและกลุ่มตัวแทนประชาชนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า พระสงฆ์สมควรอย่างยิ่งจะต้องศึกษาเล่าเรียนให้เกิดความรู้ เพื่อจะได้นำความรู้มาปฏิบัติและสั่งสอนประชาชนได้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง เพราะพระสงฆ์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ประชาชนได้พึ่งพาทางด้านจิตใจ เมื่อมีปัญหา เมื่อพระสงฆ์ได้เรียนรู้ก็จะช่วยประชาชนได้มาก และกลุ่มตัวแทนประชาชนได้กล่าวเพิ่มเติมว่า พระสงฆ์ควรที่จะให้การสนับสนุนการศึกษา

ของเยาวชน เพราะเยาวชนบางส่วนก็เป็นผู้ด้อยโอกาส การที่พระสงฆ์ได้ให้การช่วยเหลือแก่เยาวชนเหล่านั้นก็จะเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น

การแสดงความคิดเห็นเรื่องการเผยแผ่ของพระสงฆ์ ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า พระสงฆ์สมควรเผยแผ่อย่างผู้รู้จริงๆ เมื่อสื่อออกไปประชาชนจะได้ไม่สับสน ปัจจุบันนี้ประชาชนมีความสับสนมากเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะมีหลายสำนักที่สั่งสอนไม่ค่อยตรงกัน เมื่อประชาชนจะนำไปปฏิบัติก็เกิดความลังเลว่า อย่างไหนถูกอย่างไหนผิด ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักธรรมก็ไม่เกิด จึงทำให้ประชาชนบางส่วนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากเข้าวัด ไม่อยากทำบุญ ซึ่งเป็นผลเสียอย่างมากต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ควรมีเอกภาพ สั่งสอนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำได้จริง เกิดประโยชน์ได้จริง แต่ถ้าวิธีการเผยแผ่ที่สื่อออกไปแล้วประชาชนไม่เข้าใจนำไปปฏิบัติแล้วไม่เกิดประโยชน์ ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาอาจค่อยๆ เลื่อมถอย และเป็นอันตรายอย่างมากต่อการตั้งอยู่ของพระพุทธศาสนา และเรื่องการสงเคราะห์ฆราวาสนั้น พระสงฆ์ควรบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ และควรเทศนาปลุกเร้าให้ประชาชนมองเห็นประโยชน์ของความดี และเห็นโทษของการทำชั่ว เป็นต้น

การแสดงความคิดเห็นเรื่องจริยวัตรของพระสงฆ์ กลุ่มข้าราชการเห็นว่า จริยวัตรพระสงฆ์ในปัจจุบัน จากภาพข่าวต่างๆ เป็นไปในทางไม่ค่อยจะดีนักเห็นเรื่องอื้อฉาวคาบโลภีย์ พระสงฆ์ไม่สมควรจะมีเรื่องอย่างนี้ พระสงฆ์ควรตระหนักในสมณะเพศของตนเองให้มากกว่านี้ สิ่งที่สมควรแก้ไขด้วยการศึกษาและอบรมให้มาก กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสมาชิกสภาตำบลเห็นสอดคล้องกันว่า พระสงฆ์ (บางส่วน) ไม่ค่อยสำรวมไม่ปฏิบัติตนให้เป็นไปตามหลักธรรมเท่าที่ควร มักจะลุ่มหลงในโลภธรรม แสวงหาเอกถาถ มีการปฏิบัติตนผิดแผกไปจากหลักธรรม เช่น เป็นหมอดูบ้าง เป็นหมอรัยาคคนไข้บ้าง ใบบ่วยบ้าง กลุ่มผู้แทนชาวบ้านให้ความเห็นว่า พระสงฆ์ปัจจุบันปฏิบัติตนใกล้เคียงกับประชาชนมาก พระสงฆ์ควรสังวรให้มากกว่าที่เป็นอยู่

4. เปรียบเทียบระดับความศรัทธา

4.1 เปรียบเทียบศรัทธาต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มข้าราชการครูกับกลุ่มผู้นำชุมชน พบว่า กลุ่มข้าราชการครูมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มผู้นำชุมชน

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มข้าราชการครูกับกลุ่มสมาชิกสภาตำบล พบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธา มากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มข้าราชการครู

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มผู้นำชุมชนกับกลุ่มสมาชิกสภาตำบล พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มผู้นำชุมชนกับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มผู้นำชุมชน

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มสมาชิกสภาตำบล กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล

เมื่อรวมระดับความศรัทธาต่อบทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์ จากทุกกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม

ตาราง 9 สรุปเปรียบเทียบระดับความศรัทธา เรื่องบทบาทการปกครองพระสงฆ์

กลุ่ม	ระดับความศรัทธาที่สูงที่สุด	ระดับความศรัทธาที่น้อยที่สุด
กลุ่มข้าราชการครู	กลุ่มตัวแทนประชาชน	กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสมาชิกสภาตำบล
กลุ่มผู้นำชุมชน	กลุ่มสมาชิกสภาตำบล กลุ่มตัวแทนประชาชน	
กลุ่มสมาชิกสภาตำบล	กลุ่มตัวแทนประชาชน	

4.2 เปรียบเทียบความศรัทธาต่อบทบาทเจ้าอาวาส

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มผู้นำชุมชน พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มข้าราชการครู

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มสมาชิกสภาตำบล พบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มข้าราชการครู เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่าง กลุ่มผู้นำชุมชน กับกลุ่มสมาชิกสภาตำบล พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล

ตาราง 11 สรุปเปรียบเทียบระดับความศรัทธา เรื่องบทบาทด้านการศึกษาของพระสงฆ์

กลุ่ม	ระดับความศรัทธาที่สูงสุด	ระดับความศรัทธาที่น้อยที่สุด
กลุ่มข้าราชการครู		กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสมาชิกสภาตำบล กลุ่มตัวแทนประชาชน
กลุ่มผู้นำชุมชน	กลุ่มตัวแทนประชาชน	กลุ่มสมาชิกสภาตำบล
กลุ่มสมาชิกสภาตำบล	กลุ่มตัวแทนประชาชน	

4.4 เปรียบเทียบความศรัทธาต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มผู้นำชุมชน พบว่า กลุ่มข้าราชการครูมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มผู้นำชุมชน

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มสมาชิกสภาตำบล พบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มตัวแทนประชาชน เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชน กับกลุ่มสมาชิกสภาตำบล พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชน กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มผู้นำชุมชน เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มสมาชิกสภาตำบล กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล

เมื่อรวมระดับความศรัทธาต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ พบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม

ตาราง 12 สรุปเปรียบเทียบระดับความศรัทธา เรื่องบทบาทด้านการเผยแพร่ของพระสงฆ์

กลุ่ม	ระดับความศรัทธาที่สูงที่สุด	ระดับความศรัทธาที่น้อยที่สุด
กลุ่มข้าราชการครู		กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสมาชิกสภาตำบล กลุ่มตัวแทนประชาชน
กลุ่มผู้นำชุมชน	กลุ่มตัวแทนประชาชน	กลุ่มสมาชิกสภาตำบล
กลุ่มสมาชิกสภาตำบล	กลุ่มตัวแทนประชาชน	

4.5 เปรียบเทียบความศรัทธาด้านจริยวัตรของพระสงฆ์

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มผู้นำชุมชน พบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มผู้นำชุมชน

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มสมาชิกสภาตำบล พบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่ม สมาชิกสภาตำบล

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มข้าราชการครู กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มข้าราชการครู

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มกลุ่มผู้นำชุมชน กับกลุ่มสมาชิกสภาตำบล พบว่า กลุ่มสมาชิกสภาตำบล มีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่ม ผู้นำชุมชน

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชน กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชน มีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มผู้นำชุมชน

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อคำถาม ระหว่างกลุ่มสมาชิกสภาตำบล กับกลุ่มตัวแทนประชาชน พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชน มีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล

เมื่อรวมระดับความศรัทธาต่อบทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชน มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มผู้นำชุมชน มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม

เหตุที่กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ เป็นทุนเดิม ดังที่เคยกล่าวไว้แล้ว แต่ความศรัทธานั้น จะด้วยศรัทธาด้วยปัญญา หรือศรัทธาด้วยความงมงาย ก็มีผลกระทบต่อระดับประเมินในเรื่องความศรัทธา อยู่เช่นกัน ดังนั้นเรื่องจริยวัตรของพระสงฆ์ กลุ่มตัวแทนประชาชน จึงมีระดับมากกว่าทุกกลุ่ม ดังกล่าว

เหตุที่กลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า ผู้นำชุมชนก็เป็นผู้มีความสำคัญในระดับชุมชน ดังนั้น ก่อนที่จะเชื่อ หรือศรัทธาสິงใด ย่อมมีผลกระทบต่อคนจำนวนมาก การพิจารณาใคร่ครวญ ในเรื่องต่างๆ จึงต้องระมัดระวังให้มากกว่าผู้อื่น และอีกประการหนึ่ง กิจกรรมทางพระศาสนา หรือทางสาธารณะ ผู้นำชุมชนย่อมประสานใกล้ชิดกับพระสงฆ์เป็นประจำ บางครั้งความบกพร่องของพระสงฆ์ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ที่มีผลต่อการประเมินระดับความศรัทธาของผู้นำชุมชน ดังกล่าว

ตาราง 13 สรุปเปรียบเทียบระดับความศรัทธา เรื่องบทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์

กลุ่ม	ระดับความศรัทธาที่สูงที่สุด	ระดับความศรัทธาที่น้อยที่สุด
กลุ่มข้าราชการครู	กลุ่มตัวแทนประชาชน	กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสมาชิกสภาตำบล
กลุ่มผู้นำชุมชน	กลุ่มสมาชิกสภาตำบล กลุ่มตัวแทนประชาชน	กลุ่มสมาชิกสภาตำบล
กลุ่มสมาชิกสภาตำบล	กลุ่มตัวแทนประชาชน	

อภิปรายผล

จากการศึกษาความศรัทธาของพุทธศาสนิกศอบบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบัน:กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชน ตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ทราบถึงระดับความศรัทธาต่อบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบัน ทั้ง 5 ด้าน คือ การปกครองของคณะสงฆ์ไทย บทบาทเจ้าอาวาส การศึกษาของพระสงฆ์ การเผยแผ่ของพระสงฆ์ และบทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ รวมถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสะท้อนถึง บทบาทพระสงฆ์ในพุทธศาสนา สำหรับการอภิปรายผลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์มาอภิปรายใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก อภิปรายถึงความขัดแย้งหรือสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะหลัง อภิปรายถึง เข้มแข็งและความมั่นคง ของแต่ละบทบาทเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อไป

1. ระดับความศรัทธา

จากการศึกษาความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ใน 5 บทบาท ได้แก่ บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ บทบาทเจ้าอาวาส บทบาทการศึกษาของพระสงฆ์ บทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์ และบทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ เมื่อพิจารณา เฉพาะหัวข้อประเมิน ของแต่ละบทบาท พบว่า

1.1 บทบาทการปกครองคณะสงฆ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดความศรัทธา จากการศึกษา พบว่า การปกครองคณะสงฆ์แบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม การปกครองคณะสงฆ์ไทย ในอดีตและปัจจุบัน และการปกครองแบบยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ อยู่ในระดับดี ถึงดีมาก นั้น หมายถึง ระบบการปกครองของคณะสงฆ์ไทย ยังมีระดับความศรัทธาที่มั่นคง ส่วนลักษณะของความขัดแย้ง คือตัวชี้วัดว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์แบบให้มีการยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ เพราะไม่มีคำสั่งไหนที่เป็นลายลักษณ์อักษรว่าให้ปฏิบัติได้ คงมีแต่ลักษณะความสอดคล้อง การปกครองคณะสงฆ์ไทยมี พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ให้พระสงฆ์ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะนิกายเถรวาท ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (2545:5) ได้กล่าวว่า การปกครองพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เป็นพุทธศาสนานิกายเถรวาท หรือหินยาน พระสงฆ์ในประเทศไทยจะปฏิบัติตามแนวทางเถรวาท ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติตามพระผู้ใหญ่นักปฏิบัติกันมา โดยเคารพนับถือพระธรรมวินัยเป็นเหมือนพระศาสดาที่พุทธเจ้าได้ตรัสไว้ก่อน ปรีณิพพาน ว่า คุณก่อนอาณนถ์ ธรรมและวินัยใดที่เราได้แสดงแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จะเป็นศาสดาแก่เธอทั้งหลาย โดยการที่เราล่วงลับไป

นอกจากการปกครอง ด้วยพระธรรมวินัยแล้ว ระบบการปกครองของคณะสงฆ์ ยังมี พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์เพิ่มเติมเข้ามาอีก อันเป็นระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนให้ พระสงฆ์ปฏิบัติตาม ดังที่ ปิยวัฒน์ อากสุตโรและคณะ (2544:3) ได้เรียบเรียงการปกครองคณะสงฆ์ไว้ว่า แบบแผนที่วางไว้เป็นระเบียบปฏิบัติ ในการปกครองคณะสงฆ์ เรียกว่า “ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์” แยกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนหลัก ได้แก่แบบแผนที่กำหนดหน่วยงาน เขตปกครอง ผู้ปกครอง หรือผู้รับมอบงาน หรือคณะผู้รับมอบงาน 2) ส่วนย่อย ได้แก่แบบแผนที่กำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุมบังคับบัญชา การรักษางาน การรักษาการแทน และวิธีการอื่นๆ แบบแผนที่ตราไว้เป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และแบบแผนที่เป็นจารีตเป็นหลัก แยกตามที่กำหนดเป็นกฎหมายมี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

ส่วนที่ 2 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

พิจารณาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการวัด เห็นการเพิ่มระเบียบการปกครองส่วน วัดเข้าไว้ในส่วนที่ 3 ซึ่งระบบการปกครองของคณะสงฆ์ทั้งพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ยังเป็นกรอบที่เข้มแข็งสร้างความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างมากนี่เป็นจุดแข็งของระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทย

1.2 บทบาทเจ้าอาวาส “เจ้าอาวาส” ตามพจนานุกรมบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “พระผู้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองวัด” จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีระดับความ

ศรัทธาต่อเจ้าอาวาสโดยรวม พบว่า ระดับความศรัทธาอยู่ในระดับความศรัทธา มาก ระดับประเมินดี พิจารณาเฉพาะหัวข้อประเมิน พบว่า เจ้าอาวาสปฏิบัติได้อย่างเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามกฎระเบียบมหาเถรสมาคม บริหารจัดการวัดให้สะอาดร่มรื่นบริหารจัดการวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม เป็นสำนักสอนธรรมแก่ภิกษุสามเณรอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาบำเพ็ญกุศลภายในวัด ทั้งหมดนี้ ระดับความศรัทธามากที่สุด เกณฑ์ประเมินดีมาก

การที่เจ้าอาวาสปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ดังที่ผู้วิจัย ได้สอบถามและสนทนากับพัฒนพงษ์ และคณะ (2551) ร่วมกันสรุปเรื่องความคาดหวังและความพึงพอใจในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ควรจะเป็นผู้นำเป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา มีวัตรปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย เคร่งครัดทางพระศาสนา เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม นอกจากจะปฏิบัติดีเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนแล้วเจ้าอาวาสยังมีหน้าที่จะต้องทำอีกมาก เช่นต้องปฏิบัติตามกฎของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และมีการปกครองแบบประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ

ลอเยอร์ นิวส์ (Lawyer Nnews. Online) ให้รายละเอียดในวัด ว่า สมภารหรือเจ้าอาวาส เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาสงฆ์ หรือปกครองบังคับบัญชาพระลูกวัด บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็น ไปด้วยดี เจ้าอาวาสมีอำนาจในการห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยภายในวัด และสั่งห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทออกจากวัดด้วย วัดมีรายได้หรือประโยชน์เป็นเงินหรือทรัพย์สินใดๆ วัดจะมีการแต่งตั้งไวยาวัจกรเบิกจ่ายเงินของวัดอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า เจ้าอาวาสและไวยาวัจกรมีอำนาจหน้าที่พร้อมมูล ทั้งสองประการ จึงนับว่าเป็นจุดแข็งของบทบาทเจ้าอาวาส ส่วนที่เป็นจุดอ่อน คือ บทบาทที่ขัดแย้งกับบทบาทเจ้าอาวาส ได้แก่ เจ้าอาวาสที่สนับสนุนการทำพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล เจ้าอาวาสมีวัตถุมงคลให้เช่าและบริการเกณฑ์ประเมินน้อยและต้องปรับปรุงอีกมาก บทบาทนี้ไม่เป็นที่ยอมรับของศาสนิกชนส่วนมากและไม่ใช่งานที่พระสงฆ์ควรกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับ สถาพร ฐานวิโร (2551) ได้เรียบจากกาลามสูตรตอนหนึ่งว่า พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนต่อไปว่า “ดูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย เมื่อใด ท่านรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมชาติเหล่านั้นเป็นอกุศลมีโทษ นักปราชญ์ผู้ดีเคยเห็นเมื่อทำแล้วยอมให้เกิดแต่สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์มีทุกข์ ท่านควรละกรรมเหล่านั้นเสีย ธรรมเหล่านั้นเป็นกุศลไม่มีโทษ นักปราชญ์สรรเสริญเมื่อทำแล้วยอมให้เกิดประโยชน์” บุคคลผู้มีศรัทธาพึงทราบว่ พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้เชื่ออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอก เช่นเดียวกับ ฤกษ์ ยาม การดูหมอ การผูกดวง การสะเดาะเคราะห์ สิ่งเหล่านั้นไม่สามารถดลบันดาลให้บุคคลเป็นอย่างไร่นอย่างนี้ได้ แต่พระองค์ทรงสอนให้เชื่อกรรม คือ การกระทำของตนเอง จึงแนะนำให้รู้จักทางที่ควรละ คือทางแห่งความชั่ว

1.3 บทบาทการศึกษาของพระสงฆ์ เป็นบทบาทที่สำคัญที่พระสงฆ์จำเป็นต้องศึกษาในไตรสิกขาได้แก่ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้มีการขยายขอบเขตการศึกษามากยิ่งขึ้นเรียกว่า ศึกษาทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรมควบคู่กันไป

จากการศึกษาพบว่า ระดับความศรัทธาคือบทบาทการศึกษาของพระสงฆ์ มีระดับความศรัทธาดีมาก พิจารณาเฉพาะตัวบ่งชี้ พบว่า ศรัทธาพระสงฆ์ที่ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ การศึกษาพระสงฆ์ทำให้เจริญทั้งด้านจริยวัตรและจิตใจ มีคุณธรรมรู้จักพัฒนาตนเองและสังคมเพราะมีความรู้ความสามารถจากการที่ได้เล่าศึกษาทั้งทางโลกทางธรรมและสามารถเป็นผู้หน้าที่ดีได้ เหล่านี้ มีระดับความศรัทธามากที่สุด ถือว่า เป็นจุดแข็งด้านบทบาทการศึกษาของพระสงฆ์ และจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างมาก

การศึกษาของไทยสมัยอดีต ส่วนใหญ่จะเรียนกันที่วัด ดังคำกล่าวที่ว่า “บวชเรียนเขียนอ่าน” นั้นหมายถึงผู้ที่จะเรียนจะต้องบวช ซึ่งเป็นค่านิยมสมัยนั้น ซึ่งสอดคล้องกับเสถียร โพธิ์นันทะ (2515:17) กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ ชุนนาง ข้าราชการ ตลอดจนจรรยาบรรณ ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา นิยมทำบุญ และสร้างวัดวิหารกันมาก ตลอดถึงมีธรรมเนียมว่า ลูกชายจะต้องบวชเรียนอย่างน้อยหนึ่งพรรษา เพื่อให้ได้รับการอบรมจากพระศาสนา และเป็นการสนองคุณมารดาบิดา และสุภา อุทโท (2541:18) กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ว่า รัชกาลที่ 5 ได้ฝากชะตากรรมการศึกษาของประชาชนในชาติไว้กับสถาบันสงฆ์ และพระองค์ทรงเล็งเห็นความสำคัญการศึกษาของพระสงฆ์ ทรงตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ให้เป็นที่ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูง คือให้พระสงฆ์มีวิชาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ และสั่งสอนประชาชนของพระองค์ได้ ปัจจุบันการศึกษาของพระสงฆ์ นับว่า มีความก้าวหน้าไปมาก ประเวศ วลี (2539) ได้กล่าวถึงเรื่องการศึกษาของพระสงฆ์ว่า เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดที่ควรอยู่ในนโยบายของรัฐบาล ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ควรมีการคิดหลักสูตรที่ดีที่สุดที่จะพึงคิดกันได้ มหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทางโลกควรจะร่วมกันคิดหลักสูตรสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์ รวมทั้งสร้างครูอาจารย์ที่เชี่ยวชาญสามารถค้นคว้าวิจัยได้ เพื่อเป็นกำลังสร้างความเข้มแข็งให้แก่การศึกษาของสงฆ์และฆราวาสด้วย

พิสิฐ เจริญสุข (2539:1) กล่าวถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาว่า เป็นวิถีชีวิต ศึกษาเพื่อ จะได้รู้ความจริง การรู้ความจริงทำให้รู้ความถูกต้อง การรู้ความถูกต้องทำให้ปฏิบัติถูกต้อง สังคมและสิ่งแวดล้อมสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง ทำให้เกิดภาวะสันติหรือความสงบสุข หรือความยั่งยืนของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ทั้งหมดนี้เป็นความเข้มแข็งด้านบทบาทของพระสงฆ์ แต่ถ้าศึกษาในด้านที่ไม่ถูกต้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วก็จะเกิดจุดอึดอัดเกิดความอ่อนแอแก่ระบบการศึกษาของพระสงฆ์ได้

ดังที่ เสถียร โพธิ์นันทะ (2537:204) ที่กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ในสมัยกรุงธนบุรีว่า มีประเด็นที่น่าศึกษาคือ เนื่องจากสมัยอยุธยาตอนปลายพระสงฆ์ไม่มีใครสนใจศึกษาเล่าเรียนถึงหลักธรรมเพื่อความหลุดพ้น แต่หันไปศึกษาวิชาทางไสยศาสตร์มากยิ่งขึ้นทำให้พระเจ้าตากสินมหาราชมีการชำระพระอักษะที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ซึ่งเป็นอีกบทเรียนหนึ่งที่ทำให้ ระบบการศึกษาของพระสงฆ์อ่อนแอ เพราะการศึกษาของพระสงฆ์ในครั้งนั้นมีความขัดแย้งกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

1.4 บทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์ เป็นบทบาทหนึ่งที่พระสงฆ์มีความจำเป็นต้องทำ พระพุทธศาสนาจะตั้งมั่นอยู่ได้ก็เกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า ความศรัทธาของประโยชน์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์อยู่ในการประเมินมากระดับความศรัทธาดี และเมื่อศึกษาตามหัวข้อคำถาม พบว่า ศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่เทศนาสั่งสอนคนให้เกิดปัญญาที่ถูกต้อง ซึ่งเหตุซึ่งผลได้อย่างลึกซึ้งมีบุคลิกเรียบง่าย การทำให้ดูอยู่ให้เห็นเป็นแบบอย่างที่ดี จะมีระดับความศรัทธาที่ดีมาก ถือว่าเป็นลักษณะของความเข้มแข็ง เพราะการจะสั่งสอนคนให้กระทำตามได้ถูก ต้องมีทุน คือการปฏิบัติแล้วดี มีประโยชน์สามารถสัมผัสได้และให้ผลได้ตามกำลังที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก.(2539:141) ได้แสดงการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระพุทธศาสนาว่า พระภิกษุ สามเณร ต้องเป็นแกนกลางในการเผยแผ่ และมีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องชัดเจน จะไม่ทำให้เกิดความสับสน เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จะต้องเป็นผู้เข้าใจหลักการของพระพุทธศาสนาอย่างดี นอกจากมีความรู้ความเข้าใจอย่างดีแล้ว ความรู้ความเข้าใจนั้นควรเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่เรียกว่า “ทวิฐฐิสามัญญตา” ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่จะดำรงสถาบันสงฆ์ และพระพุทธศาสนา

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีมายาวนาน ดังที่ประเวศ ะสี (2539:82) ได้กล่าวถึงวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนามีมาประมาณ 2500 กว่าปีมาแล้ว นับว่ามีอายุยืนยาวมาก ที่เป็นเช่นนี้ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยลำดับ จากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่งโดยยึดถือเอาอุดมการณ์ของพระพุทธองค์ ที่ว่า “เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่มนุษย์และเทวดาทั้งหลาย พวกเธออย่าไปในทางเดียวกันสองรูป (เมื่อ ไปแล้ว) จงแสดงธรรมอันมีความงามในเบื้องต้น คือศีล มีความงามในท่ามกลาง คือสมาธิ มีความงามในที่สุด คือ ปัญญา จงประกาศพรหมจรรย์ คือ พระศาสนา พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะให้บริสุทธิบริบูรณ์จนหมดสิ้น”

จากการเผยแผ่หลักธรรมของพุทธสาวกนี้เอง ทำให้พระพุทธศาสนามีความเข้มแข็งและมั่นคงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนที่มีความข้อย่อยอยู่บ้างตามหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ก็

คือ ลักษณะที่ไม่สำรวมในวิธีการเผยแผ่ เช่น แสดงความทันสมัยมากเกินไป แสดงรูปแบบ สุนคร่าเรงเกินงาม หรือมีเฉพาะเป็นพระมีหน้าตาดีเพื่อเรียกความสนใจ เหล่านี้ ก็มีบ้าง ระดับการ ประเมินความศรัทธาก็อยู่ใน ลักษณะพอยอมรับได้ แต่ก็ไม่เป็นผลดีต่อพระพุทธศาสนามากนัก เพราะอาจทำให้เกิดธรรมปฏิรูป คลาดเคลื่อนจากหลักธรรมอันแท้จริงและเป็นปัญหาที่ขัดแย้งกับ หลักธรรมคำสอนได้แอบอิงในหลักธรรม คือลักษณะของการสอนให้เกิดความศรัทธาโดยแฝง ผลประโยชน์ในลาภสักการะนั้นก็คือการสอดแทรกเรื่องวัตถุมงคลเข้าไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับพระ ธรรมปิฎก (2539:145) กล่าวถึงปัญหาของการเผยแผ่ ที่แทรกซ้อนเข้ามาในหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ทำให้คลาดเคลื่อนจากความจริงและเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ คือ สภาพที่แอบอิง หรือพึ่งพิงอยู่กับพุทธศาสนา คือเรื่องไสยศาสตร์ เรื่องวัตถุมงคล สิ่งต่างๆ เหล่านี้แพร่หลายทั่วไป ในสังคมไทย ฝ่ายหนึ่งให้การสนับสนุน ฝ่ายหนึ่งตำหนิติเตียน แต่พฤติกรรมที่หนุนกันอยู่เต็มที่ ไม่ มีความชัดเจน

เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จะต้องตกลงกัน โดยเฉพาะในหมู่ผู้ปกครองว่าจะเอาอย่างไร เพราะ เน้นนานไปต้องเป็นผลเสียหายมากกว่า ดังที่พระพุทธศาสนาได้แตกแยกกันออกเป็นหลายนิกายก็ เนื่องมาจาก มีหลักธรรมปฏิรูป แทรกซ้อนอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความ อ่อนแอและแตกแยกออกไปในที่สุด

1.5 บทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ เป็นลักษณะมารยาทที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติเป็น กิจวัตรเป็นความงามของพระสงฆ์ ระดับความศรัทธาโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างดี พระสงฆ์ที่ปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยมีมนุษยสัมพันธ์ดีกับประชาชนพูดจาตรงไป ตรงมาไม่อ้อมค้อม เหล่านี้ มีระดับความศรัทธาดีมาก นั้นหมายถึงว่า เป็นลักษณะความเข้มแข็งด้าน จริยวัตรของพระสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมกิตติวงศ์ (อนันตทินันท์). ให้ความหมายคำว่า จริยา วัตรหมายถึง ความประพฤติ กิริยามารยาท ท่วงทีวาจาที่งดงาม การวางตัวที่เหมาะสม น่าเลื่อมใส ศรัทธา กล่าวคือ ความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจรณะ(การปฏิบัติอันงดงาม)นั่นเอง ซึ่งการบวชเข้ามาใน พุทธศาสนา การปฏิบัติต้องมีความแตกต่างไปจากที่เคยทำเมื่อครั้งเป็นฆราวาส แต่เป็นความ แตกต่างในด้านที่ดีขึ้น

ดังที่ท่านพุทธทาส (2519:85) ได้อธิบายถึงจุดประสงค์ของกุลบุตรผู้เข้ามาบวชใน พระพุทธศาสนาว่า การบวชในพุทธศาสนาถือว่าเป็นอิสระแก่ตัวเองเหมือนนกมีแต่ปีกจะบินไป ไหนก็ได้ ต้องสละหมดทุกอย่าง เป็นคนไม่มีพันธะผูกพัน ซึ่งสอดคล้องกับ คำคุณ เนาภาพรหม. (2538:40). ขนบธรรมเนียม พระสงฆ์เมื่อบวชแล้ว จะต้องถือปฏิบัติต่างจากฆราวาส เช่นการทรง จีวร การนั่ง การเดิน การขบฉันตลอดทั้งการจำวัด(การนอน) การประเคนของ การทำวัตรเช้า-เย็น การตรงเวลา การถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ถือเป็นวัตรที่ต้องปฏิบัติ

ระดับความศรัทธา พอยอมรับได้ ได้แก่ พระที่มีเวทมนต์ และพระที่เป็นหมอดูผูกดวงชะตาได้ การประพฤติปฏิบัติอย่างนี้ อาจเป็นช่องทางให้เกิดความเลื่อมใสและเป็นโทษต่อพระศาสนาได้ เป็นลักษณะที่ทำให้เกิดความอ่อนแอคือการปฏิบัติที่ผิดจากหลักพระธรรมวินัย เช่นการการแสดงตนเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ มีเวทมนต์ เป็นหมอดูผูกดวงชะตา ต่ออายุ หรือปฏิบัติยึดหยุ่นย่อหย่อนมากเกินไป การปฏิบัติเช่นนี้ ขัดแย้งกับพระสัทธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้อย่างสิ้นเชิง พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้เชื่อกรรม คือการกระทำ ไม่ใช่เชื่อเรื่องการอ้อนวอนให้เทพเจ้าบันดาล ซึ่งสอดคล้องกับ คณฺย ไซโยธา (2543:234) ได้อธิบายความศรัทธา หรือความเชื่อในพระพุทธศาสนาว่า เป็นศาสนา “อเทวนิยม” ไม่เชื่อเรื่องการอ้อนวอนให้เทพเจ้าบันดาล ในสิ่งต่างๆ ที่ตนปรารถนา แต่สอนให้เชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำด้วยเจตนา เชื่อว่า ผลย่อมมาจากเหตุ ถ้าผลดี ย่อมมาจากเหตุที่ดี ผลไม่ดีย่อมมาจากเหตุที่ไม่ดี ดังพุทธทวณะที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายเรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลจงใจแล้วย่อมกระทำความกรรม ทางกาย วาจา และทางใจ”

นั่นแสดงว่า หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วยเหตุและผล สามารถปฏิบัติได้ พิสูจน์ได้ ส่วนเรื่องที่อ้อนวอน การบันดาลจากเทพเจ้าให้เกิดผลดีหรือชั่ว หรือเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น พระพุทธศาสนา มิได้สอนให้กระทำ เพราะเป็นเรื่องทิ้งมายหาไร้สาระหาเหตุผลไม่ได้

2. ข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แสดงความคิดเห็นเรื่องบทบาทของพระสงฆ์

การแสดงความคิดเห็นจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มด้านบทบาทการปกครองของคณะสงฆ์ กลุ่มข้าราชการครูและกลุ่มตัวแทนประชาชน มีความคิดสอดคล้องกัน การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ดี มีมาตรการเข้มแข็ง มองว่าพระสงฆ์ปัจจุบันส่วนหนึ่งที่บวชเข้ามาก็เพื่อหนีปัญหาความลำบากทางโลกแต่จิตใจก็ยังเป็นมนุษย์ปุถุชน ย่อมจะหมั่นหม่อมต่อการประพฤติผิดในพระธรรมวินัยได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์สุวรรณ จำพิมาย (2551) ได้แสดงความคิดเห็นว่า พระที่บวชอยู่ในพระศาสนาแบบไม่ปฏิบัติตามวินัยสงฆ์ ไม่เหมาะสม อาจบวชไปเพราะหวังผลประโยชน์หรือ เพราะตงงาน ตามที่ได้พบเห็น ไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยอยู่ไปวันๆเดี๋ยวนี้ ยังมีอยู่ และอาจทำให้ศาสนาเสื่อมลงได้ เพราะประชาชนไม่ศรัทธา ส่วนใหญ่พระสงฆ์คือผู้บริสุทธ์ สั่งสอนให้คนเป็นคนดี

ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชนแสดงความคิดเห็นตรงกันคือ ระบบการปกครองของคณะสงฆ์ควรให้มีประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. ให้ความหมายคำว่า “ไวยวัจกร” ว่า “ผู้ทำหน้าที่แทนสงฆ์เกี่ยวกับการเบิกจ่าย” เจ้าอาวาสและไวยวัจกร เป็นพนักงานตาม พ.ร.บ.พ.ศ. 2505 มาตรา 45 จะเห็นว่า ตามกฎหมายสงฆ์

หรือคณะสงฆ์ หรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 45 บัญญัติว่า “ให้ถือว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกรเป็นพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” เมื่อเจ้าอาวาสและไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ในอำนาจและหน้าที่เพื่อให้ปฏิบัติหรือกระทำมีมติมิชอบ ไม่ถูกต้องแก่เจ้าอาวาสและไวยาวัจกร โดยผิดกฎหมายแล้ว ต้องถือว่า การกระทำผิดต่อเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (ม.136-ม.146)

การแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 4 กลุ่มด้านบทบาทเจ้าอาวาส ได้มีความเห็นว่า เจ้าอาวาสควรปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย ไม่ควรสนับสนุนการประกอบพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล และไม่ควรมีวัตถุมงคลให้เช่าและบริการ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ควรให้การสนับสนุนหรือสงเคราะห์ด้านการศึกษาแก่เยาวชนผู้ด้อยโอกาส การปฏิบัติอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยจะทำให้ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเพิ่มพูนขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ประยูทธ ประยูทธ โด (2008) ให้ความหมายของศรัทธาตอนหนึ่งว่า ศรัทธาเป็นพลังเมื่อมีศรัทธาต่อสิ่งใดก็จะสามารถอุทิศร่างกายและจิตใจอุทิศเสียแรงกำลังให้ เพราะการจะทำให้เกิดกำลังใจที่ดี จะต้องสร้างศรัทธาขึ้นมา และสนิท สมักรเทพ (2539:28) สรุปว่า ความเชื่อมั่นในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความศรัทธาในหลักธรรมคำสอน ศรัทธาพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ที่สอนเรื่องศรัทธา คือ ความเชื่ออย่างมีเหตุผล อันประกอบด้วยปัญญา และความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ เชื่อเรื่องกรรม เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีก ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเห็นได้จากการทำบุญตักบาตร และช่วยเหลือในกิจกรรม พิธีกรรม ทางพระพุทธศาสนา การฟังเทศน์ รักษาศีล ของชาวพุทธ เป็นต้น

การประกอบพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล หรือการมีวัตถุมงคลให้เช่าและบริการ ไม่ได้ทำให้เกิดศรัทธาได้อย่างยั่งยืน ตรงกันข้าม อาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียในองค์กรของพระพุทธศาสนาได้ เพราะความเชื่อเหล่านี้ เป็นความเชื่อนอกพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยความอยากความต้องการในสิ่งที่ปรารถนา จึงแสวงหาวิธีการอันวอน บ้าง การปลุกเสกบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับบุญเพียร บุญญวิริโย. (2543:52) กล่าวถึงความเชื่อของคนไทยส่วนหนึ่งว่าเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ อันเป็นความเชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับ นอกกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ซึ่งขัดกับหลักเหตุผลและหลักกฎแห่งกรรมโดยสิ้นเชิงเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ไม่ทรงสรรเสริญแม้จะมีบางตอนในพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงเรื่องไสยศาสตร์แต่ก็กล่าวในลักษณะติเตียนเป็นของต่ำแม้แต่เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ พระพุทธองค์ก็ได้สรรเสริญกลับติเตียนและห้ามมิให้ภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความความพันพูกข์ เป็นของต่ำ จึงไม่ควรยึดถือและส่งเสริม เพราะทำให้หลงยึดติดเพียงแต่อำนาจลึกลับเท่านั้น และจะกลายเป็นกำแพงปิดกั้นปัญญาให้รู้และเข้าใจในธรรมขั้นสูงได้

การแสดงความคิดเห็นทั้ง 4 กลุ่ม ด้านบทบาทการศึกษาของพระสงฆ์ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า พระสงฆ์สมควรอย่างยิ่งจะต้องศึกษาเล่าเรียนให้เกิดความรู้เพื่อจะได้นำความรู้มาปฏิบัติและสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง เพราะพระสงฆ์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ประชาชนได้พึ่งพาทางด้านจิตใจ เมื่อมีปัญหา เมื่อพระสงฆ์ได้เรียนรู้ก็จะช่วยประชาชนได้มาก และกลุ่มตัวแทนประชาชนได้กล่าวเพิ่มเติมว่า พระสงฆ์ควรที่จะให้การสนับสนุนการศึกษาของเยาวชน เพราะเยาวชนบางส่วนก็เป็นผู้ด้อยโอกาส การที่พระสงฆ์ได้ให้การช่วยเหลือแก่เยาวชนเหล่านั้นก็จะเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น

การศึกษามีส่วนสำคัญมาก ต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เป็นบริษัทอันดับหนึ่ง ที่เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา และถ้าพระสงฆ์ไม่รู้ไม่เข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ไม่อาจดำเนินสังฆกรรมและพิธีกรรมทางพระศาสนาให้ถูกต้องได้ การศึกษาของพระสงฆ์เป็นจุดเริ่มต้นการศึกษาของไทยมาตั้งแต่อดีต ซึ่งสอดคล้องกับพระราชมุนีและคณะ (2539:58) กล่าวถึงช่วงของกรุงรัตนโกสินทร์ว่า

รัชกาลที่ 2 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของพระสงฆ์ คือจากการจัดการเรียนที่เป็น 3 ประโยค เป็น 9 ประโยค ในรัชกาลที่ 3 เป็นยุคที่ศาสนารุ่งเรืองมาก ในรัชกาลที่ 4 พระองค์ปรารถนาให้พระสงฆ์ได้มีวัตรปฏิบัติมากขึ้น และทรงอุปถัมภ์การศึกษาของพระสงฆ์สืบมา ดังนั้นการศึกษาของพระสงฆ์จึงเป็นแบบของการศึกษาของไทยและทางการให้ความสำคัญมาก ดังที่ ภัทรพร สิริกาญจน (2536:22) กล่าวสรุปว่า

บทบาทพระสงฆ์มีความเจริญดังกล่าวคือ เป็นที่เคารพศรัทธาของคนทุกชั้นในสังคม นับแต่พระมหากษัตริย์ไปจนถึงชาวบ้านธรรมดา วัดเป็นแหล่งเรียนรู้วิชาการต่างๆของคนในสังคม ทั้งทางธรรมและทางโลก จนเป็นแหล่งตัดสินใจว่า ผู้ที่จะได้รับราชการจะต้องผ่านการศึกษาจากวัดก่อน ส่วนเรื่องการศึกษา นอกเหนือไปจากหลักธรรมคำสอนเช่นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเวทมนต์ การแสดงอิทธิฤทธิ์ต่างๆ เป็นส่วนที่อาจนำมาซึ่งความเสื่อมของพระศาสนาได้ ภัทรพร สิริกาญจน (2536) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ถึงคราวเสื่อมถึงขนาดพระสงฆ์และประชาชนไม่สนใจศึกษาหลักธรรมที่เป็นแก่นของพระศาสนา พวกเขารับเรียนวิชาอาคม เพื่อให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ แม้อาจได้ผลในเชิงจิตวิทยาบ้าง เช่น ช่วยให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยบ้างก็ตาม ผลก็มีแต่ความเสียหายอย่างมหันต์ เพราะเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้วิชาเหล่านี้ได้แฝงตัวเข้ามาอยู่ในพุทธศาสนา ซึ่งหากไม่มีการแยกแยะแล้ว ก็จะเป็นเครื่องบั่นทอนและขัดขวางต่อการเข้าใจถึงแก่นแท้ของพุทธศาสนาได้ การศึกษาของพระสงฆ์ได้ถูกกำหนดอย่างเป็นทางการ

เรื่องการศึกษา บุญเลี้ยง ขจีฟ้า (2545:121) กล่าวถึงมหาเถรสมาคม ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2507 เรื่องการใช้หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ปรับปรุงใหม่ หรือเรียก

สั้นๆว่า บาลีแผนใหม่ หลักสูตรนี้ ในหลักสูตรบาลี หลายวิชาเช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการอบรมหรือปริทัศน์ศึกษา โดยให้เรียนควบคู่กันไปกับบาลี ต่อมาในปี 2511 ได้มีการเปลี่ยนแปลง ภายในเนื้อหาวิชาเล็กน้อย เพื่อให้เหมาะสมกับหลักสูตรฉบับใหม่

การแสดงความคิดเห็นทั้ง 4 กลุ่มด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า พระสงฆ์สมควรเผยแผ่อย่างผู้รู้จริงๆ เมื่อสื่อออกไปประชาชนจะได้ไม่สับสน ปัจจุบันนี้ประชาชนมีความสับสนมากเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะมีหลายสำนักที่สั่งสอนไม่ค่อยตรงกัน เมื่อประชาชนจะนำไปปฏิบัติก็เกิดความลังเลว่า อย่างไหนถูกอย่างไหนผิด ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักธรรมก็ไม่เกิด จึงทำให้ประชาชนบางส่วนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากเข้าวัด ไม่อยากทำบุญ ซึ่งเป็นผลเสียอย่างมากต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ควรมีเอกภาพ สั่งสอนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้จริง เกิดประโยชน์ได้จริง แต่ถ้าวิธีการเผยแผ่ที่สื่อออกไปแล้วประชาชนไม่เข้าใจนำไปปฏิบัติแล้วไม่เกิดประโยชน์ ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาอาจค่อยๆเสื่อมถอย และเป็นอันตรายอย่างมากต่อการตั้งอยู่ของพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา นับว่าเป็นหัวใจสำคัญต่อความมั่นคงของพระศาสนา พระศาสนาได้เผยแผ่ออกไปทั้งในเอเชียและยุโรป ดังที่บุญเลี้ยง ขจีฟ้า (2545:187) ได้เรียบเรียงว่า พระพุทธศาสนาที่เจริญในแถบตะวันออกมายาวนานเพราะด้วยความเป็นสัพพัญญูของพระศาสดา พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์จึงลึกซึ้งครอบคลุมเชื่อมโยง เป็นธรรมที่ทั้งใหญ่และลึก ทรงพลัง ทรงเสน่ห์จับใจผู้คน พระธรรมจึงเป็นธรรมใหญ่ครอบคลุมทุกเรื่อง ทั้งเรื่องมนุษย์ เรื่องสังคม และสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อสันติสุขของสังคม เมื่อพูดถึงสังคมก็ย่อมหมายถึงมนุษย์ที่เป็นองค์ประกอบของสังคม และหมายถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งสัมพันธ์อยู่กับมนุษย์และสังคมด้วย เป็นอันว่า เมื่อพูดถึงสังคม หมายถึงถึงทั้งหมด

โยธิน ละมุล (2545:65) กล่าวสรุปบทบาทพระสงฆ์ในสมัยกรุงสุโขทัยว่า บทบาทอีกอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ คือ การสอนหลักธรรมให้แก่ชาวเมือง และชาวเมืองในสมัยนั้น มีการรักษาศีล ภายใต้การนำของพระเจ้าแผ่นดิน นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการรจนาวรรณกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย

การแสดงความคิดเห็น บทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ทั้ง 4 กลุ่ม มีความเห็น คือ กลุ่มข้าราชการเห็นว่า จริยวัตรพระสงฆ์ในปัจจุบัน จากภาพข่าวต่างๆเป็นไปในทางไม่ค่อยจะดีนัก เช่นเรื่องอื้อฉาวคาวโลกีย์ พระสงฆ์ไม่สมควรจะมีเรื่องอย่างนี้ พระสงฆ์ควรตระหนักในสมณะเพศของตนเองให้มากกว่านี้ สิ่งที่สมควรแก้ไขด้วยการศึกษาและอบรมให้มาก กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่ม

สมาชิกสภาตำบลเห็นสอดคล้องกันว่า พระสงฆ์ (บางส่วน) ไม่ค่อยสำรวม ไม่ปฏิบัติตนให้เป็นไปตามหลักธรรมเท่าที่ควร มักจะลุ่มหลงในโลกธรรม แสวงหาเอกลาภ มีการปฏิบัติตนผิดแผกไปจากหลักธรรม เช่น เป็นหมอคู้บ้าง เห็นหมอรักขาคนไข้บ้าง ใ้ห่วยบ้าง กลุ่มผู้แทนชาวบ้านให้ความเห็นว่า พระสงฆ์ปัจจุบันปฏิบัติตนใกล้เคียงกับประชาชนมาก ควรสังวรให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นผลทำให้ความศรัทธาจากประชาชนเสื่อมถอยลง และไม่เป็นผลดี ต่อพุทธศาสนา เพราะความพึงพอใจและคาดหวังของพุทธศาสนิกชนส่วนมากอยากเห็นพระสงฆ์สงฆ์ปฏิบัติตนอยู่ในพระธรรมวินัย ดังที่ เตชะธรรม (2545:185) ได้อ้างถึงประวัติของพระอัครสาวกเบื้องขวา คือ พระสารีบุตร ได้เข้ามาบวชเพราะความเลื่อมใสในกิริยามารยาทอันงดงามของพระอัสสชิเถระเจ้าซึ่งเป็นหน่วยหน้าประกาศธรรมในกรุงราชคฤห์ โคจรบิณฑบาตในเช้าวันหนึ่ง อุปติสสะ ผู้เป็นศิษย์อาจารย์สัตถุชัยเวฬุทตฺตบุตร ได้เห็นท่าทางอันสำรวมอินทรีย์ของพระอัสสชิ เกิดเลื่อมใส แล้วเดินตามไป พระอัสสชิแวะพักที่ร่มไทร ข้างทางเพื่อฉันอาหาร อุปติสสะก็เป็นธุระช่วยประคองรับบาตร และปฏิบัติอย่างเคารพ ด้วยศรัทธาในกิริยามารยาทอันงดงามนั้น ซึ่งสอดคล้องกับการแสดงความคิดเห็นของ (พัฒน์พงษ์ สายเพชร และคณะ. 2550) มีความพึงพอใจและคาดหวังว่า พระสงฆ์จะเป็นผู้นำ เป็นสัญลักษณ์ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบ อย่างที่ดี และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ แก่ประชาชน เยาวชนและเป็นที่พึ่งของสังคม ไม่อยากเห็นพระสงฆ์ปฏิบัติ นอกกรอบอันจะนำมาซึ่งความเสียหายของพระศาสนา

3. เปรียบเทียบระดับความศรัทธา ทั้ง 4 กลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาและเปรียบเทียบ ระดับความศรัทธาของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 4 กลุ่มต่อบทบาทพระสงฆ์ทั้ง 5 ด้าน พบว่า

บทบาทด้านการปกครองของคณะสงฆ์ พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความ ศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม

เหตุที่กลุ่มตัวแทนประชาชน มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า

ประการที่ 1 ประชาชนส่วนมากได้รับการปลูกฝังให้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

· ประการที่ 2 ระดับการศึกษาและวิถีคิด อาจยังไม่เข้าใจ หรือไม่ให้ความสำคัญ ในเรื่องระบบการปกครองคณะสงฆ์มากนัก

กลุ่มตัวแทนประชาชน ส่วนมากไม่เข้าใจระบบการปกครองของพระสงฆ์ เข้าใจเพียงแต่ว่า ในกิจกรรมต่างๆที่ทางพระศาสนาได้ทำขึ้น ชมราวาสมีหน้าที่เป็นผู้กระทำตาม ด้วยความศรัทธาบ้าง ตามหน้าที่ของความเป็นพุทธศาสนิกชนบ้าง ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบทบาท

พระสงฆ์เท่าที่ควร จึงไม่เห็นข้อบกพร่องของพระสงฆ์ ประชาชนส่วนมากจึงมองพระสงฆ์ด้วยความเคารพศรัทธา ยึดถือเป็นที่พึ่งทางใจ และไม่ใส่ใจในเรื่องบทบาทการปกครองพระสงฆ์มากนัก ดังที่จันทร์ศรี สมานรัมย์ (2550) ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า พระสงฆ์จะนำแต่สิ่งที่ดีๆ มาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เยาวชน แก่ฆราวาสญาติโยม ได้รู้ ได้ปฏิบัติกันอย่างถ้วนหน้า ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีระดับความศรัทธาก่อนข้างมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชน ที่มีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่มนั้น เป็นเพราะว่า ผู้นำชุมชน มีภาวะผู้นำ เมื่อจะเชื่อ หรือตัดสินใจในเรื่องใด ย่อมมีผลกระทบมากกว่ากลุ่มประชาชนทั่วไป ดังนั้น การจะเชื่อหรือ จะทำเรื่องใด ต้องระมัดระวังให้มากกว่าผู้อื่น ส่วนมากผู้นำในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกับพระสงฆ์เป็นประจำ เพราะงานการปกครองชุมชน และงานการปกครองทางพระศาสนา ย่อมมีความสัมพันธ์กัน กิจกรรมที่ทำร่วม ส่วนมากจะเป็นกิจกรรมเพื่อประโยชน์ที่เป็นสาธารณะ การที่ทำงานร่วมกันบ่อยๆ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เห็นสิ่งที่สมบูรณ์และบกพร่องซึ่งกันและกัน ดังที่ มานิต บุญเชื้อ (2550) ผู้นำชุมชนได้อภิปรายกล่าวถึงพระสงฆ์ว่า การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสาธารณะของพระสงฆ์ ควรให้คำปรึกษากับประชาชน ไม่ควรกระทำไปโดยพลการ อาจก่อให้เกิดผลเสียได้ การทำงานร่วมกันบ่อยๆอาจมีความเห็นที่ขัดแย้งกันบ้าง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ระดับความศรัทธาน้อยลง ดังกล่าว

ด้านบทบาทเจ้าอาวาส พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีระดับความศรัทธาน้อยกว่าทุกกลุ่ม

เหตุที่กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า ประชาชนส่วนมาก ให้ความเคารพและศรัทธาพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส เป็นทุนเดิม การกระทำใดๆของเจ้าอาวาส ประชาชนมักจะเห็นดีไปด้วย ส่วนเรื่องที่พระสงฆ์ปฏิบัติบกพร่องพระธรรมวินัยหรือไม่นั้น ประชาชนที่ศรัทธาต่อพระสงฆ์ ถือเป็นเรื่องไม่ใหญ่โตมากนัก เพราะประชาชนที่ศรัทธามักจะมองเห็นคุณพระสงฆ์มากกว่าเห็นโทษของพระสงฆ์

กลุ่มตัวแทนประชาชน เห็นว่า เจ้าอาวาสเป็นหลักสำคัญของคนในชุมชน มีวัดจะต้อง มีเจ้าอาวาส พระที่มาเป็นเจ้าอาวาสในวัดของชุมชนเหล่านั้น จะต้องมีความดี เป็นพื้นฐาน และมีความสามารถที่จะสวดหรือประกอบพิธีกรรมทางพระศาสนาได้ ถ้าพระที่ขาดคุณสมบัติเหล่านี้ ก็ไม่อาจจะอยู่ได้นาน ประชาชนส่วนมากจะเลื่อมใสเคารพศรัทธาในเจ้าอาวาส มีส่วนน้อยที่ไม่เคารพศรัทธาในเจ้าอาวาส ซึ่งสอดคล้องกับ พัฒนพงษ์ สายเพชร และคณะ (2550) ได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยว่า พระสงฆ์จะเป็นนำทางพระศาสนา เป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา เครื่องยึดต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มตัวแทนประชาชน มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม ดังกล่าว

กลุ่มสมาชิกสภาตำบล มีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่มนั้น เป็นเพราะว่ากลุ่มสมาชิกสภาตำบล ถือว่าเป็นผู้แทนของประชาชนระดับชุมชน และการทำหน้าที่คอยดูแลตรวจสอบในเรื่องต่างๆ จึงต้องระมัดระวัง ไม่เชื่อหรือศรัทธาอย่างขาดสติ ดังนั้นกลุ่มสมาชิกสภาตำบล จึงมีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม ดังกล่าว

ส่วนหนึ่งที่ทำให้ระดับความศรัทธามีน้อยก็คือ สมาชิกสภาตำบลเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน ในเรื่องพัฒนาท้องถิ่น การงานและหน้าที่ของสมาชิกสภาตำบล บางอย่างก็อาจเกี่ยวข้องกับทางวัด พระสงฆ์ก็อาจมีส่วนร่วมอยู่บ้าง แต่พระสงฆ์ก็เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่ประชาชนให้ความเคารพอยู่มาก ซึ่งอาจมีหลายสิ่งหลายอย่างขัดแย้งกันอยู่บ้าง จึงมีส่วนที่ทำให้กลุ่มสมาชิกสภาตำบลให้ความเคารพศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม ดังที่ชัยนาท สิงห์ชาติ. (2551) ได้อภิปราย กล่าวถึงเรื่องบทบาทของเจ้าอาวาสว่า พระสงฆ์ปัจจุบันนี้ (บางรูป)ปฏิบัติตน ย่อหย่อนในพระธรรมวินัย เล่นการพนัน (หวย) เช่นฆราวาส ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ไม่เป็นที่พึ่งอันดีแก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ เสถียร โพธิ์นันทะ (2537:204) ได้เรียบเรียงบทบาทพระสงฆ์สมัยกรุงธนบุรีตอนหนึ่งว่า พระสงฆ์ไม่ใคร่สนใจศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมเพื่อความหลุดพ้น แต่หันไปหาวิชาทางไสยศาสตร์มากขึ้น ทำให้พระเจ้าตากสินมหาราชต้องขึ้นเหนือไปปราบปรามพระอลัชชี เช่นพระเจ้าฝาง ประพตติเยียงกฤหัสถ์ ผิดหลักพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรงจนถึงปาราชิก ด้วยเหตุนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ กลุ่มสมาชิกสภาตำบล มีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม ดังกล่าว

บทบาทด้านการศึกษาของพระสงฆ์ พบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม

เหตุที่กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า กลุ่มข้าราชการครู มีวิชาชีพเกี่ยวกับการศึกษา จึงให้ความสนใจเรื่องการศึกษาเป็นพิเศษกว่าทุกๆ เรื่องอีกประการหนึ่ง กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความรู้โดยเฉลี่ยมากกว่าทุกกลุ่ม จึงมีความเข้าใจในข้อคำถามได้ดี และสามารถตอบหรือวิเคราะห์ ข้อคำถามได้อย่างชัดเจน สังเกตได้จากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจะน้อยกว่าทุกๆ กลุ่ม และการอภิปรายแสดงความคิดเห็น การชี้แนะเรื่องการศึกษาส่วนมากจะเป็นกลุ่มข้าราชการครู ดังที่ อภิวันศรี คะเนวัน. (2551) ได้แสดงทัศนะว่า พระสงฆ์ควรที่จะเปิดการเรียนการสอน พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชน เพื่อเด็กจะได้ใช้เวลาในวันหยุดให้เป็นประโยชน์ และจะได้ซึมซับเอาสิ่งที่ดีงามไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนก็จะลดน้อยลง การแสดงความคิดเห็นของกลุ่มข้าราชการครูสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนในอดีตที่ ภัทรพร สิริกาญจน. (2536:22) กล่าวสรุปเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในสมัยอยุธยาตอนหนึ่งว่า ชนทุกชั้นมีการก่อสร้างถาวรวัตถุเป็นจำนวนมาก และวัดก็เป็นแหล่งเรียนรู้วิชาการต่างๆ ของคนในสังคม ทั้ง

ทางธรรมและทางโลก จนเป็นแหล่งตัดสินใจว่า ผู้ที่จะได้รับราชการต้องผ่านการศึกษาก่อน
ดังกล่าว

เหตุที่กลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า กลุ่มสมาชิก
สภาตำบล ยังให้ความสำคัญด้านการศึกษาน้อยอยู่ โดยรวมกลุ่มสมาชิกสภาตำบล ยังมีระดับ
การศึกษาไม่มากนัก การเป็นผู้แทนระดับชุมชนจึงมีแนวคิดไปในการพัฒนาด้านกายภาพมากกว่า
ด้านจิตวิญญาณ และเรื่องของการศึกษาก็เป็นเรื่องการพัฒนาทั้ง 2 ด้าน แต่กลุ่มสมาชิกสภาตำบล
บางส่วนยังมองเห็นความสำคัญด้านเดียว คือด้านกายภาพ หรือวัตถุ ดังกล่าว เนื่องจากกลุ่มนี้จะให้
ความสำคัญด้านการพัฒนามากกว่าด้านการศึกษา จะสังเกตได้จากการอภิปรายไม่ได้กล่าวถึงเรื่อง
การศึกษา อีกประการหนึ่งคงยังไม่ค่อยสันทัดในเรื่องการศึกษามากนัก ด้วยเหตุผลที่ว่า การเรียน
เรื่องพระพุทธศาสนาไม่เกี่ยวกับเรื่องปากท้องเท่าไร ซึ่งสอดคล้องกับ มนัส ภาคภูมิ (2540:41)
ให้ความเห็นว่า สารการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนานั้น กรอบความคิดคืออยู่แล้ว แต่รายละเอียดมาก
เกินไป และได้เสนอแนะต่อไปว่า อยากให้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองมากกว่า และไปเพิ่มน้ำหนักวิชา
คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษให้มากขึ้น ผลการประเมินระดับความศรัทธาเรื่องการศึกษาของกลุ่ม
สมาชิกสภาตำบล จึงมีระดับน้อยกว่าทุก ดังกล่าว

บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่าทุก
กลุ่ม และกลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม

เหตุที่ กลุ่มข้าราชการครู มีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า การเผยแผ่ก็
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ถ้าพระสงฆ์ที่เผยแผ่ไม่ได้รับการศึกษาและฝึกฝนจนเข้าใจ ก็ไม่อาจเผย
แผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการเผยแผ่ก็เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ครูจะต้องศึกษา เรียนรู้เพราะ
อาชีพครูก็คือ ต้องสื่อวิชาการความรู้ออกไปสู่ผู้รับ คือนักเรียนนักศึกษา ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นอีก
ประการหนึ่งที่กลุ่มข้าราชการครูมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มอื่นๆ และสาเหตุอีกประการหนึ่ง
ก็คือ ข้าราชการครูโดยรวมมีระดับการศึกษาดี มีความรู้ความเข้าใจในข้อคำถาม และสามารถ
วิเคราะห์ข้อคำถามได้ จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่ง

กลุ่มข้าราชการครู ให้ความสนใจเรื่องการเผยแผ่มาก ซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากการศึกษา กลุ่ม
ข้าราชการครู ได้อภิปรายและชี้แนะเรื่องการเผยแผ่ตอนหนึ่งว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์จะประสบ
ผลสำเร็จ พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้าใจชัดเจน แล้วการเผยแผ่ก็ออกไป
ไปสู่ประชาชนและเยาวชนจะได้ไม่ผิดพลาด ถ้าสื่อออกไปผิดพลาด ผู้ที่รับก็จะเข้าใจผิดพลาด
นำไปปฏิบัติก็ผิดพลาด ซึ่งจะเกิดความเสียหายมาก การแสดงความคิดเห็นของกลุ่มข้าราชการครู
สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (2539:141) ได้แสดงการเผยแผ่พุทธธรรมของพุทธศาสนาตอนหนึ่ง
ว่า ภิกษุ สามเณร ต้องเป็นแกนกลางในการเผยแผ่ และมีความรู้เรื่องพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน จะ

ไม่ทำให้เกิดความสับสน เพราะฉะนั้น พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้รู้ผู้เข้าใจหลักการของพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

เหตุที่กลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า กลุ่มสมาชิกสภาตำบล ยังให้ความสำคัญด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ไม่มากเท่าเรื่องอื่นที่กลุ่มสมาชิกมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ และอีกประการหนึ่ง ความรู้ในเรื่องการเผยแผ่ของพระสงฆ์ กลุ่มสมาชิกสภาตำบลยังมีไม่มากนัก เมื่อความไม่รู้ประกอบกับจิตใจที่ไม่ยินดีเท่าที่ควร จึงมีผลต่อระดับความศรัทธา เพราะบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ไม่ทำให้เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก ดังนั้นสิ่งที่สนใจมากที่สุดคือเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาด้านกายภาพมากกว่า

บทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ พบว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม และกลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม

เหตุที่กลุ่มตัวแทนประชาชนมีระดับความศรัทธามากกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า กลุ่มตัวแทนประชาชนมีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ เป็นทุนเดิม ดังที่เคยกล่าวไว้แล้ว แต่ความศรัทธานั้น จะด้วยศรัทธาด้วยปัญญา หรือศรัทธาด้วยความงมงาย ก็มีผลกระทบต่อระดับประเมินในเรื่องความศรัทธาอยู่เช่นกัน ดังนั้นเรื่องจริยวัตรของพระสงฆ์ กลุ่มตัวแทนประชาชน จึงมีระดับมาก และกลุ่มตัวแทนประชาชน โดยพื้นฐานแล้ว มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้ความเคารพศรัทธาพระสงฆ์ การประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ ส่วนมากจะมองที่ ถ้าพระสงฆ์ทำสิ่งที่ ชอบใจก็จะนิยมศรัทธา โดยไม่ค่อยจะสนใจเรื่องถูกหรือผิดในพระธรรมวินัย จะมีก็ส่วนน้อยที่คอยตำหนิติเตียนเรื่องการประพฤติบกพร่องทางพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ เพราะประชาชนชาวพุทธจำนวนไม่น้อย ยังมีความกลัวเรื่องบาปกรรม ถ้าการดำเนินพระสงฆ์โดยที่ไม่รู้จริง ก็อาจทำให้เป็นอกุศลกรรมได้ และความศรัทธาของชาวพุทธส่วนหนึ่งยังเป็นความศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับ สถาพร ฐานวิโร (2008). ได้เรียบเรียงจากพจนานุกรมเรื่องความศรัทธาตอนหนึ่งว่า ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ซึ่งผ่านการกลั่นกรองจากปัญญานี้ ทางพุทธศาสนาเรียกว่า “สัทธาญาณสัมปยุตต์” และการถือเอาสิ่งที่ตนเองรู้ ตนเองเห็น โดยปราศจากการใช้ปัญญาพิจารณา ให้รู้ถึงเหตุและผล เป็นความเชื่อที่ขาดปัญญา ความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า “สัทธาญาณวิปยุตต์” และถ้าเชื่อตามเขา เรียกว่า “อชิโมกษ์ศรัทธา” กลุ่มประชาชนประกอบด้วยศรัทธาดังกล่าว จึงมีระดับความศรัทธามากกว่ากลุ่มอื่น

เหตุที่กลุ่มผู้นำชุมชนมีระดับความศรัทธาต่ำกว่าทุกกลุ่ม เป็นเพราะว่า ผู้นำชุมชนก็เป็นผู้มีความสำคัญในระดับชุมชน ดังนั้นก่อนที่จะเชื่อ หรือศรัทธาสິงใด ย่อมมีผลกระทบกับคนจำนวนมาก การพิจารณาใคร่ครวญ ในเรื่องต่างๆ จึงต้องระมัดระวังให้มากกว่าผู้อื่น และอีกประการ

หนึ่ง กิจกรรมทางพระศาสนา หรือทางสาธารณชน ผู้นำชุมชนย่อมประสานใกล้ชิดกับพระสงฆ์เป็นประจำ บางครั้งความบกพร่องของพระสงฆ์ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ที่มีผลกระทบต่อระดับความศรัทธาของผู้นำชุมชน และการเป็นผู้นำจะต้องคอยระมัดระวังหรือดูแล ความถูกต้องความผิดของชุมชนที่ตนปกครอง เพราะฉะนั้นการประพฤติผิดบกพร่องในพระธรรมวินัย หรือ มีจริยาวัตรไม่งาม ของพระสงฆ์ จึงเป็นเป้าใหญ่ที่ผู้นำชุมชนจะต้องระมัดระวัง ไม่ให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าว ความศรัทธาต่อบทบาทด้านจริยาวัตรของพระสงฆ์ จึงมีระดับน้อยกว่าทุกกลุ่ม ดังกล่าว

เปรียบเทียบค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทุกกลุ่มและในทุกบทบาทของพระสงฆ์ โดยรวมพบว่า กลุ่มข้าราชการครู มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.56 กลุ่มผู้นำชุมชนมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.94 กลุ่มสมาชิกสภาตำบลมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 1.02 และกลุ่มตัวแทนประชาชน มีค่าเบี่ยงเบนที่ 1.06

เมื่อพิจารณาแล้ว พบว่า กลุ่มที่มี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มตัวแทนประชาชน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 1.06 และกลุ่มที่มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยที่สุด ได้แก่ กลุ่มข้าราชการครูมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.56 มีความต่างอยู่ที่ 0.50 สาเหตุที่มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมากน้อยต่างกัน คือ

กลุ่มข้าราชการครู มีระดับการศึกษาสูง มีความเข้าใจในคำถามอย่างชัดเจน รู้ถึงเจตนาของคำถาม รู้จุดประสงค์ของคำถาม จึงมีความคิดเห็นไม่คลาดเคลื่อนไปจากเจตนา นั้น ส่วนกลุ่มตัวแทนประชาชน ระดับความรู้มีหลายระดับ ทั้งที่รู้และเข้าใจในคำถามอย่างชัดเจน และทั้งที่ไม่รู้และไม่เข้าใจคำถามอย่างชัดเจน แต่ก็ทำเครื่องหมายไป เพื่อจะได้เสร็จ ดังนั้น จึงมีความคลาดเคลื่อนมากกว่ากลุ่มข้าราชการครู และกลุ่มอื่นๆ ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงเพื่อพัฒนา

จากผลการศึกษาเรื่อง ศึกษาความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบัน:กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชน ตำบลโคกกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการนำจุดเด่น คือความเข้มแข็ง จุดด้อย คือความอ่อนแอ และภัยคุกคาม ของบทบาทพระสงฆ์ จากการอภิปรายผล มาเป็นแนวทางในการเสนอแนะเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่พระสงฆ์ และองค์กรสงฆ์ ที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการวางแผนปรับปรุงพัฒนาให้เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับ ความต้องการของพุทธศาสนิกชน ดังต่อไปนี้

1.1 บทบาทด้านการปกครองของคณะสงฆ์ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในอดีตและแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมมีระดับความศรัทธาดีมาก การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีระดับความศรัทธามาก การปกครองแบบยึดหยุ่นตามสถานการณ์ได้ มีระดับความศรัทธามากเมื่อรวมทุกหัวข้อการประเมิน อยู่ในระดับดี ยังมีความเข้มแข็งและมั่นคงดีอยู่

จุดเด่นคือ การปกครองคณะสงฆ์แบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีความเข้มแข็งอย่างมาก จึงไม่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอะไรมาก

จุดด้อย คือการปกครองแบบยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ มีระดับความศรัทธาไม่เข้มแข็งพอ มีความอ่อนไหว ง่ายต่อการอาจจะเกิดความเสียหายได้

ภัยที่คุกคาม ได้แก่ ผู้หวังผลประโยชน์อันเกิดจากการบริหารจัดการของวัด อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้

การปรับปรุงพัฒนา ควรมีศูนย์กลางการปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละจังหวัดให้เป็นสำนักงานใหญ่ของจังหวัด พระสงฆ์ที่กระทำความผิดวินัย หรือมีเรื่องก่อให้เกิดความเสียหาย ต้องอภัยกรรมสงฆ์ เจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครอง สามารถสอบสวน ปรับเปลี่ยน ย้าย หรือลงโทษ ต่อพระสงฆ์ผู้นั้นตั้งแต่ขั้นเล็กน้อยจนถึงขั้นร้ายแรง

1.2 บทบาทเจ้าอาวาส พบว่า เจ้าอาวาสที่ปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัย เคร่งครัดตามกฎหมายหาเถรสมาคม บริหารจัดการวัดให้สะอาดร่มรื่น เป็นสำนักปฏิบัติธรรม เป็นสำนักสอนธรรมแก่ภิกษุสามเณร อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาบำเพ็ญกุศลภายในวัด มีระดับความศรัทธามากที่สุด ส่วนเจ้าอาวาสที่สนับสนุนการประกอบพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล และมีวัดอุ้มงคลไว้ให้เช่าและบริการ มีระดับความศรัทธาที่น้อยและน้อยที่สุด เกณฑ์ประเมิน ต้องปรับปรุงอีกและต้องปรับปรุงอย่างมาก

จุดเด่น เจ้าอาวาสที่ปฏิบัติคนเคร่งครัดในพระธรรมวินัยเป็นเยี่ยงอย่างที่ดี บริหารจัดการวัดให้สะอาดร่มรื่นน่าอยู่อาศัยเป็นสำนักปฏิบัติและสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีธรรมาศัยไมตรียินดีและเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาบำเพ็ญกุศลชักชวนให้คนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และนำไปประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี ก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขในสังคม การปฏิบัติอย่างนี้ เป็นความเข้มแข็งของบทบาทเจ้าอาวาส

จุดด้อย ได้แก่ เจ้าอาวาสที่แสวงหาลาภสักการะในทางที่ผิดไปจากทำนองคลองธรรม เช่นการสนับสนุนให้ประกอบพิธีกรรมปลุกเสกวัตถุมงคล มีวัดอุ้มงคลไว้ให้ประชาชนได้เช่า มีไว้บริการเพื่อเรียกศรัทธา การกระทำอย่างนี้ ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ต่อพระพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นจุดอ่อน เป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนาอย่างมาก

ภัยที่คุกคาม คือ ภัยอันเกิดจากการกระทำของเจ้าอาวาสเอง ถ้าทำถูกต้องพระธรรมวินัยก็มีผลในทางบวก ถ้ากระทำในทางที่ผิดพระธรรมวินัย ก็มีผลในลบ

การปรับปรุงพัฒนา ควรมีพระราชบัญญัติกำหนดบทลงโทษแก่เจ้าอาวาสที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัย หรือการประพฤติอันจะก่อให้เกิดความเสียดองศ์กรสงฆ์ อย่างเคร่งครัด

1.3 บทบาทด้านการศึกษาของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ที่ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ การศึกษาของพระสงฆ์ทำให้รู้จักพัฒนาตนเองและสังคม มีความเจริญทั้งด้านจริยวัตรและจิตใจ มีคุณธรรม เป็นผู้นำที่ดี เหล่านี้ มีระดับความศรัทธามากที่สุด รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์ที่ศึกษาด้านพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ศึกษาธรรมะอย่างเดียว มีระดับความศรัทธา ที่ดี ส่วนพระสงฆ์ที่ศึกษาฝ่ายโลกอย่างเดียวมีระดับความศรัทธาปานกลาง เมื่อรวมทุกหัวข้อประเมิน อยู่ในระดับดีมาก เป็นจุดแข็ง และมั่นคงของพระศาสนาอย่างยิ่ง

จุดเด่น คือพระสงฆ์ที่ใฝ่เรียนรู้พัฒนาตนเองสังคม มีคุณธรรม เป็นผู้นำที่ดี มีความรู้ความสามารถ ให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาสังคม และเป็นที่ยิ่งประชาชน มีจิตวิญญูธรรม

จุดด้อย คือ พระสงฆ์ที่มุ่งมั่นเรียนฝ่ายโลกอย่างเดียวเพื่อประโยชน์ตนเอง เป็นที่ยิ่งของประชาชนไม่ได้ ใช้พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งพิงเพื่อเป็นฐานนำพาตนเองไปสู่เป้าหมาย โดยขาดความศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ภัยที่คุกคาม คือ การที่พระสงฆ์ไม่สนใจใฝ่เรียนรู้ด้านหลักธรรมคำสอนให้แตกฉาน การที่ไม่เข้าใจในหลักธรรมให้ชัดเจน อาจเป็นผลร้ายต่อพระพุทธศาสนา โดยการสื่อหลักธรรมออกสู่สาธารณชน ทำให้ปฏิบัติไม่ถูกต้อง ผลกระทบในที่ไม่ดีก็อาจเกิดแก่พระพุทธศาสนา

การปรับปรุงพัฒนา ควรกำหนดให้ทุกวัดจัดการเรียนการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้ถูกต้อง โดยจัดหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาให้เป็นสากล เป็นไปในทางเดียวกัน มีพระราชบัญญัติรองรับอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ให้ภิกษุต้องศึกษาหลักพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา ส่วนจะศึกษาฝ่ายวิชาการด้านอื่นๆ ก็สามารถทำได้ ตามความเหมาะสม แต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบของสงฆ์ควรออกพระราชบัญญัติกำหนดข้อบังคับอย่างชัดเจน

อนึ่ง การศึกษาของพระสงฆ์ในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งทั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย เป็นการศึกษาทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรมควบคู่กันไป เมื่อจบหลักสูตรก็ได้รับ ใบปริญญาบัตร ถ้ามหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง เปิดเรียน(ปฏิบัติ) สาขาปฏิบัติวิปัสสนาล้วนๆ โดยกำหนดคุณสมบัติพระนิสิตนักศึกษาเหมือนสาขาวิชาอื่นๆ เมื่อปฏิบัติ ครบหลักสูตร 4-5 ปี ก็ประสาทปริญญาบัตรเหมือนสาขาวิชาอื่นๆ จะมีบัณฑิตทางวิปัสสนาล้วนๆ เป็นการเรียนรู้และนำมาปฏิบัติได้จริง เห็นผลจริง ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของพุทธศาสนา จริงอยู่ การจัดการศึกษาหลักตามสูตรของมหาวิทยาลัยก็จัดให้มีการปฏิบัติทุกๆ ละ 10 วัน

บ้าง 15 วันบ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงการปฏิบัติเพื่อเอาคะแนนเท่านั้นผลแห่งการปฏิบัตินั้นยังมีน้อย ไม่สามารถซึมซับปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ แต่ถ้าพระนิสิตนักศึกษาปฏิบัติได้ปฏิบัติจริง เป็นเวลา 4-5 ปีผลแห่ง การปฏิบัติ นั้น ย่อมมีมากกว่าแน่นอน

1.4 บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ พบว่า ศรัทธาพระสงฆ์ที่เทศนาสั่งสอนคนให้ เกิดปัญญาที่ถูกต้อง ซึ่งเหตุซึ่งผลได้อย่างลึกซึ้ง มีบุคลิกสงบเรียบร้อย มีระดับความศรัทธามากที่สุด การแสดงธรรมแบบสนุกเพลิดเพลินมากเกินไปสาระประโยชน์มีน้อยและการที่พระสงฆ์มีบุคลิกดี อย่างเดียวก็ไม่สามารถทำให้การเผยแผ่ประสบผลสำเร็จได้ มีระดับความศรัทธาน้อยและน้อยที่สุด เมื่อรวมทุกหัวข้อประเมิน ระดับความศรัทธา อยู่ในระดับดี แสดงว่า ยังมีความมั่นคงที่อยู่

จุดเด่น เป็นความเข้มแข็งของการเผยแผ่ พระแสดงธรรมให้คนเกิดปัญญาที่ถูกต้อง ชัดเจน สามารถชี้เหตุซึ่งผลได้อย่างลึกซึ้งกึ่งใจผู้ฟังน้อมนำไปปฏิบัติ ได้ผลจริง อีกทั้งพระก็มีบุคลิก ที่สงบเรียบร้อยเป็นแบบอย่างที่ดี เหล่านี้ คือ ความเข้มแข็งของบทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์

จุดอ่อนคือ การที่พระเผยแผ่แบบเน้น ไปที่ความสนุกสนานเพลิดเพลินเกินไป สาระประโยชน์มีน้อย และการที่ไม่แตกฉานในหลักธรรม ไม่สามารถบูรณาการหลักธรรมให้ สอดคล้องกับการนำไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง และการเผยแผ่ที่เน้น ไปที่หน้าตาเพื่อ เรียกศรัทธาก็ไม่สามารถที่จะทำให้การเผยแผ่ประสบผลสำเร็จได้

ภัยที่คุกคาม คือ การใช้หลักธรรมปฏิรูปเทียบเคียงอิงแอบหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา เพื่อแสวงหาประโยชน์ เช่นเรื่องการกล่าวถึงเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์โดยขัดกับ หลักความจริง แอบอ้างว่าเป็นหลักการทางพระพุทธศาสนา เหล่านี้ถือเป็นภัยที่คุกคามอย่างยิ่งนับว่า เป็นภัยที่มาในรูปแบบของการเผยแผ่

การปรับปรุงพัฒนา การเผยแผ่ของพระสงฆ์จะประสบผลสำเร็จได้ ต้องปรับปรุงเรื่อง วิธีการเผยแผ่ให้เท่าทันกับจริตของคนในปัจจุบัน ต้องศึกษาความต้องการของกลุ่มมวลชนนั้นๆ แล้วหาวิธีนำเสนอให้ตรงประเด็นอย่างเป็นระบบ แต่ไม่ให้ขัดกับหลักธรรมวินัยของพระสงฆ์จน เกินงาม คณะสงฆ์ควรมีสำนึกอบรมพระนักเผยแผ่ให้ครบทุกจังหวัด พระสงฆ์จะได้มีความรู้ แยกฉานเป็นพระนักพูดนักคิด แยกฉานในธรรมวินัยสามารถนำเสนอหลักธรรมและบูรณาการให้ สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันสามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลได้จริง จะเป็นการสร้างความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนมากยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาก็จะมั่นคงมากยิ่งขึ้น

1.5 บทบาทด้านจริยวัตรของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ที่ปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรม วินัย มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับประชาชน พุดจาตรงไปตรงมาไม่อ้อมค้อม เหล่านี้ มีระดับความศรัทธา มากที่สุด พระสงฆ์ที่มีเวทมนต์ เป็นหมอดูผูกดวงชะตาได้ มีระดับความศรัทธาน้อย ถึงน้อยที่สุด

เมื่อรวมทุกตัวหัวข้อประเมิน มีระดับความศรัทธาปานกลาง พอยอมรับได้ จึงไม่ค่อยมีความมั่นคงมากนัก และหมิ่นเหม่ต่อการเกิดวิกฤตได้ ทุกเวลา

จุดแข็ง คือ ที่พระสงฆ์ที่ปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับประชาชน พุทธศาสนิกชนมีสาระตรงประเด็น ไม่อ้อมค้อม นับเป็นความเข้มแข็ง ด้านจริยวัตรพระสงฆ์สมควรยึดถือไว้เป็นหลักปฏิบัติอย่างยิ่ง

จุดด้อยคือ พระสงฆ์ที่อวดอ้างเรื่องเรื่องมีเวทมนต์คาถา ปฏิบัติตนเป็นหมอดู ผูกดวงชะตาต่ออายุ โดยมีผลประโยชน์แอบแฝง การปฏิบัติของพระสงฆ์อย่างนี้ ถือว่าเป็นอันตรายต่อพุทธศาสนายังยิ่ง

การปรับปรุงพัฒนา ควรต้องรีบแก้ไขและกำจัด พระที่ประพฤติผิดนอกรีตโดยเร็ว ถือเป็นภัยที่คุกคามพุทธศาสนาอย่างรุนแรง เปรียบเหมือนเชื้อโรคร้ายที่คอยกัดกร่อนพระพุทธศาสนาให้เสื่อมถอยลง การแก้ไข ควรมีบทลงโทษแก่ผู้ทำผิดอย่างชัดเจน ผู้ที่จะเข้ามาบวชเป็นภิกษุต้องกำหนดคุณสมบัติ ทั้งทางพุทธจักรและทางอาณาจักร ต้องให้ความร่วมมือกันตรวจสอบอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงของพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการศึกษาเรื่อง ศักยภาพความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบัน:กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชน ตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยขอเสนอแนะใน จากการอภิปรายผล มาเป็นแนวทางในการเสนอแนะเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่พระสงฆ์และองค์กรสงฆ์ ที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการวางแผนปรับปรุงพัฒนาให้เกิดมั่นคงได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับ ความต้องการของพุทธศาสนิกชน ดังต่อไปนี้

2.1 ควรมีการศึกษาจุดมุ่งหมายของภิกษุที่เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยต่อผลสะท้อนของสังคม : กรณีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตสุรินทร์(ห้องเรียนบุรีรัมย์วัดพระพุทธบาทเขากระโดง)

2.2 ควรมีการศึกษาลักษณะผลกระทบต่อความมั่นคงของพุทธศาสนา:กรณีเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

2.3 ควรมีการศึกษา ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน:กรณีสำนักปฏิบัติกรรมฐานในเขตอำเภอมืองบุรีรัมย์

2.4 ควรมีการศึกษาความศรัทธาของนักเรียนต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์:กรณีโรงเรียนระดับมัธยมเขตอำเภอมืองบุรีรัมย์